

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 2. – 2023. – С. 132–142
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 2. – 2023. – pp. 132–142
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2023.58.132-142>
hj.chnu.edu.ua

УДК 94(477.86):069:39

© Володимир Федорак* (Івано-Франківськ)

МУЗЕЇ ПРИКАРПАТТЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ (2014–2021 рр.)

У статті проаналізовано діяльність музеїв Івано-Франківської області в умовах російської агресії 2014–2021 рр. За допомогою матеріалів поточного архіву управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської обласної державної адміністрації охарактеризовані статистичні відомості щодо експозиційної і фондової діяльності музеїв краю. Простежена динаміка відвідуваності і кількості проведених екскурсій у музеях області. Здійснено співвідношення виставкової та екскурсійної роботи музейних установ Прикарпаття у проміжку 2014–2021 рр. Висвітлена науково-методична робота музейних працівників. Отже, музеї Івано-Франківщини в умовах російсько-української війни становлять важливу ланку культурної та етнотуристичної галузі. Вони комплексно показують етнографічну й історико-краєзнавчу своєрідність Прикарпаття в «глибокому тилу» та намагаються надалі якісно вести експозиційну, науково-фондову, науково-дослідну, екскурсійну роботу.

Ключові слова: музеї, музеї Прикарпаття (Івано-Франківської області), російська агресія, пандемія COVID-19, експозиція, виставка, проєкт.

Volodymyr Fedorak (Ivano-Frankivsk)

MUSEUMS OF PRYKARPATTIA IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN AGGRESSION (2014-2021)

Abstract. The article analyzes the activities of the museums of Ivano-Frankivsk region in the conditions of Russian aggression in 2014-2021. All museum institutions in Ivano-Frankivsk region can be divided into 13 categories according to their activities. Among them, there are architectural, historical-local lore, local lore, literary, literary-ethnographic, literary-local lore, literary-memorial, scientific-technical, natural history, art, art-local lore and art-memorial museum institutions.

Using the materials of the current archive of the Department of culture, nationalities and religions of the Ivano-Frankivsk Regional State Administration, statistical information on the exhibition and fund activities of the region's museums was analyzed. The dynamics of attendance and the number of guided tours in the museums of the region were monitored. The ratio of exhibition and excursion work of museum institutions of Prykarpattia in the period 2014-2021 was carried out. The scientific and methodical work of museum workers of Ivano-Frankivsk region was analyzed. It is connected with the organization of the conference, the publishing of various scientific and popular scientific articles, monographs, collections, booklets, guides, catalogs, etc.

The performance indicators of the Ivano-Frankivsk Museum of Local History were revealed in more details (state of attendance, excursion and exhibition activity, filling of the main fund with exhibits, scientific activity of museum workers).

The achievements and main directions of exposition, fund, restoration, publishing, research activities and cultural, educational and preservation work of such museums were analyzed: The National Museum of Hutsulshchyna & Pokuttia of Folk Art named after Yosaphat Kobrynskyi, The Ivano-Frankivsk Regional

* к.і.н., доцент, директор Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

PhD in History, Associate Professor, Director, Educational and Scientific Institute of Arts, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

orcid.org/0009-0000-6928-170X

e-mail: volodymyr.fedorak@pnu.edu.ua

Museum of Liberation Struggle named after Stepan Bandera, The Ivano-Frankivsk Museum of Local History, The Historical and Memorial Museum of Oleksa Dovbush, The Art Museum of Prykarpattia.

Thus, the museums of Ivano-Frankivsk region in the conditions of the Russian-Ukrainian war constitute an important link in the cultural and ethno-tourism industry. They comprehensively show the ethnographic and historical-local lore distinctiveness of the Carpathian region in the «deep rear» and try to carry out high-quality expository, scientific fund, scientific research, excursion work in the future.

Keywords: *museum, museums of Prykarpattia (Ivano-Frankivsk region), Russian aggression, the COVID-19 pandemic, exposition, exhibition, project.*

З початком російської агресії на територію нашої держави у 2014 р. північно-східний сусід не лише руйнує матеріальні цінності, а й намагається знищити саму ідентичність української культури. Музеї України потрапляють під російські обстріли, перебувають в окупації, потерпають від грабунків росіянами. Проте співробітники музеїв продовжують працювати попри війну. У цій ситуації особливої ваги набуває діяльність тих музеїв, які перебувають в «глибокому тилу» та намагаються і надалі якісно вести експозиційну, науково-фондову, науково-дослідну, екскурсійну роботу.

Не є винятком і музеї Івано-Франківщини, які відіграють важливу роль у розвитку культури та етнотуризму не тільки краю, але й загалом України. Їх відвідування значно доповнює уявлення про духовну та матеріальну культуру представників етнографічних груп та мешканців історико-етнографічних регіонів (районів) Івано-Франківської області. Музеї мають свої експозиції, пропонують відвідувачам їх огляд, самостійно проводять екскурсії, виставки, публікують матеріали про окремі аспекти музейницької роботи. Діяльність музейних установ регулюється Законом України «Про музеї та музейну справу»¹.

Загалом усі музейні установи в Івано-Франківській області за напрямками діяльності можна поділити на 13 категорій. 3-поміж них функціонують архітектурні, історико-краєзнавчі, краєзнавчі, літературні, літературно-етнографічні, літературно-краєзнавчі, літературно-меморіальні, науково-технічні, природознавчі, художні, художньо-краєзнавчі та художньо-меморіальні музейні установи².

Розвиток музейної справи на Прикарпатті регулюється обласними комплексними програмами «Культура Івано-Франківщини». Зокрема, пріоритетними напрямками музеїв Івано-Франківщини є: збереження історичних пам'яток області; впровадження в діяльність музеїв новітніх інформаційних технологій; зміцнення матеріально-технічної та реставраційної бази; розширення міжнародного співробітництва музеїв; здійснення ремонтно-реставраційних робіт; забезпечення наукового комплектування музейних фондів; активізація видавничої діяльності: альбомів, каталогів, буклетів, путівників, наукових збірок; ведення нових інформаційних технологій, обліку та каталогізації³.

Важливою групою джерел з окресленої проблеми є архівні матеріали, які містяться у поточному архіві управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської обласної державної адміністрації, – це листи, звіти, інформаційні записки, комплексні обласні та регіональні програми управлінь і відділів культури обласної та районних державних адміністрацій, міськвиконкомів, які характеризують діяльність музеїв, етнокультурних товариств, туристичних закладів, етнофестивальний рух в Івано-Франківській області. Фонд 2 «Музейна справа в Івано-Франківській області» цього архіву акумулює в собі звіти про діяльність державних, громадських і приватних музеїв Прикарпаття за 2002–2022 рр., інформацію головного управління статистики в Івано-Франківській області щодо діяльності музеїв у регіоні⁴. Аналіз архівних справ цього фонду дозволяє виокремити діяльність відомих музеїв області, їх експозиційну і науково-просвітницьку роботу, а також відображає класифікацію предметів основного фонду.

Доповнює інформацію з досліджуваної проблеми довідник «Музеї Івано-Франківщини», підготовлений працівниками музеїв краю, управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської ОДА та науково-редакційного відділу «Звід пам'яток історії та культури. Івано-Франківська область». Він мав на меті ознайомити жителів і гостей Прикарпаття з найвідомішими музейними закладами краю, які є невід'ємною частиною загальнодержавного та світового культурного надбання⁵.

Станом на кінець першого десятиріччя XXI ст. на Івано-Франківщині налічувалося понад 120 музеїв державної або приватної форми власності⁶. Проте, згідно зі звітами місцевих відділів культури, кількість музеїв в адміністративних районах області значно різниться від загальної кількості відповідних установ. Причина цього криється у тому, що більшість музейних установ

приватної форми власності не співпрацюють з місцевими органами влади. Так, для прикладу у Надвірнянському районі Івано-Франківської області на початок 2015 р. діяло вісім музеїв, один з них був споруджений за роки незалежності. За 1991–2014 рр. у районі було відремонтовано п'ять музеїв⁷. У Городенківському районі (нині Городенківська і Чернелицька територіальні громади Коломийського району) Івано-Франківської області у 2015 р. функціонувало 12 музеїв⁸. На Галицькій Гуцульщині, згідно з даними відділів культури районних державних адміністрацій, кількість музейних установ, які функціонують, значно применшена. На наш погляд, причиною цього є небажання власників облікувати музейні заклади в державних органах влади. Так, у Верховинському районі Івано-Франківської області за даними місцевої влади у 2015 р. діяли музей Гуцульського театру Гната Хоткевича в с. Красноїлля та народний історико-краєзнавчий музей «Гуцульщина» в с. Яблуниця⁹. Про інші музеї не згадано. Проте на той час лише у с. Криворівня та смт Верховина діють по 10 музеїв краєзнавчо-етнографічного змісту.

На 1 січня 2016 р. на Прикарпатті були відкриті для огляду 232 музеї. Із них два: музейний комплекс Галича (до якого входять музеї етнографії, історії Галича і караїмської історії та культури) та Івано-Франківський музей «Герої Дніпра» – є філіями Національного заповідника «Давній Галич» і Національного військово-історичного музею України та фінансуються Міністерством культури України, двадцять п'ять є юридичними особами (п'ять фінансуються з обласного, дванадцять – з районного, чотири – з міського і три – з селищного бюджетів, один музей перебуває у приватній власності). 205 музеїв Івано-Франківщини функціонували на громадських засадах¹⁰.

Важливим складником активного життя будь-якого музею є його наповненість новими експонатами. Якщо брати до уваги показник динаміки одиниць зберігання основного фонду музеїв Івано-Франківської області, то безумовно вона постійно змінюється. Але відрадним є той факт, що, незважаючи на російсько-українську війну та поширення пандемії COVID-19, ця динаміка зростання є позитивною. Порівнюючи з передвоєнним 2013 р. (234 905 одиниць зберігання), кількість одиниць зберігання основного фонду музеїв Івано-Франківської області невпинно зростає (2014 р. – 238 172, 2015 р. – 244 527, 2016 р. – 248 068, 2017 р. – 253 124, 2018 р. – 258 479, 2019 р. – 264 040, 2020 р. – 267 318, 2021 р. – 269 180 одиниць зберігання)¹¹.

Згідно з даними управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської обласної державної адміністрації, станом на 1 серпня 2022 р. кількість музейних предметів основного фонду одного заповідника і 28 музеїв, які фінансуються з обласного бюджету та бюджетів органів місцевого самоврядування, налічують 286 346 одиниць зберігання¹².

Ще один критерій ефективності функціонування музеїв Івано-Франківської області – це їх відвідуваність. Якщо брати до уваги цей показник, то у передвоєнний 2013 р. музеї Прикарпаття державної і комунальної форм власності відвідали 471 743 особи. Ця цифра фактично зменшилася у 2014 р. на 50 тис. і становила 422 422 особи. Наступні п'ять років (2015–2019 рр.) кількість відвідувачів коливалася в межах 460–480 тис. осіб, зокрема найбільший показник відвідуваності спостерігався у 2016 р. і становив 480 575 осіб. Натомість, у 2020 р. із розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19 та поширенням пандемії кількість відвідувачів у музеї Прикарпаття різко впала і становила лише близько 134 940 осіб та дещо збільшилася у 2021 р. і склала 199 330 осіб¹³. Це було пов'язано із різноманітними чинниками, передусім через періодичне закриття музейних закладів у зв'язку із перебуванням Івано-Франківської області у «червоній» зоні, дотриманням дистанції під час проведення екскурсій тощо.

Ці показники щодо відвідуваності музеїв області певною мірою частково корелюються із показниками кількості проведених екскурсій. Однак якщо брати до уваги передвоєнний 2013 р. і 2014 р., то кількість проведених музейними працівниками екскурсій виявилася фактично однаковою – 8172 і 8179. Ба більше, екскурсійна робота у наступні два роки невпинно зростала і у 2016 р. досягла показника 9 394 організованих екскурсій. Незначне падіння спостерігалось у 2018 і 2019 рр., відповідно у ці роки було проведено 8115 і 7968 екскурсій. Знову ж таки з поширенням у 2020 р. коронавірусної хвороби кількість організованих екскурсій різко впала – було проведено лише 2895 екскурсій, щоправда у 2021 р. цей показник удвічі виріс – 5719 екскурсій¹⁴.

Якщо ж брати до уваги співвідношення виставкової та екскурсійної роботи музейних установ Прикарпаття у проміжку 2014–2021 рр., то спостерігаємо певну невідповідність. У 2014 р. відносно передвоєнного 2013 р. кількість організованих музеями виставок зменшилася лише майже на 40, відповідно 436 і 475. Натомість, спостерігаємо різке збільшення організованих виставок у наступні роки: 2015 р. – 875, 2016 р. – 740, 2017 р. – 835, 2018 р. – 776 виставок. Певне падіння організації

виставок спостерігаємо у передпандемійний 2019 р. – 641 виставка. Стосовно ж 2020 і 2021 рр., то показники проведених виставок були подібними до показників 2013 і 2014 рр., відповідно 401 і 468 виставки¹⁵. Отже, статистичні дані засвідчують про неспіввіднесеність виставкової діяльності музейних закладів з їхньою екскурсійною роботою.

Важливим складником ефективної роботи музейних закладів Івано-Франківської області є науково-методична робота їхніх працівників. Вона пов'язана з організацією проведення конференцій, виходу у світ різноманітних за своєю змістовою наповненістю наукових та науково-популярних статей, монографій, збірників, буклетів, путівників, каталогів тощо. Війна і пандемія істотно не вплинули на зменшення виходу у світ наукової і науково-популярної продукції працівників музеїв Івано-Франківської області. Якщо брати до уваги статистичні дані у проміжку між 2013 і 2021 р., то лише в 2014 р. спостерігався невеличкий спад виходу у світ наукових і науково-популярних розвідок музейних працівників області (557 публікацій) відносно 2013 р. (676 публікацій). В наступні ж роки вихід у світ публікацій коливався в межах близько 670–810 позицій щорічно (2015 р. – 686, 2016 р. – 813, 2017 р. – 732, 2018 р. – 803, 2019 р. – 696, 2020 р. – 636, 2021 р. – 668 публікацій)¹⁶.

Якщо брати до уваги статистичні відомості у розрізі діяльності одного музею Івано-Франківської області (стан відвідуваності, екскурсійна і виставкова діяльність, наповненість основного фонду експонатами, наукова діяльність музейних працівників), то цікавими є показники одного з провідних музейних закладів Прикарпаття – Івано-Франківського краєзнавчого музею.

Говорячи про стан відвідуваності цього музейного закладу у проміжку 2014–2021 рр., то порівняно з передвоєнним 2013 роком, коли у музеї побували 149 150 осіб, перебування відвідувачів у наступні три роки фактично не змінювалося і в середньому становило 145 500 осіб. Натомість спостерігався різкий спад відвідуваності у 2017–2019 рр. і його показники коливалися між 115 000 і 119 400 осіб у рік. Через розповсюдження коронавірусної інфекції COVID-19 та поширення пандемії у 2020 р., відвідуваність музейного закладу різко впала і становила лише 38 200 осіб та дещо піднялася у 2021 р. – 55 500 осіб¹⁷.

До певної міри взаємозалежним відносно відвідуваності виявився критерій кількості проведених екскурсій в Івано-Франківському краєзнавчому музеї. Відносно передвоєнного 2013 року, коли було проведено 1952 екскурсій, цей показник фактично не змінювався у наступні три роки (2014 р. – 1890 екскурсій, 2015 р. – 1916 екскурсій, 2016 р. – 1906 екскурсій). Парадоксальним є той факт, що на тлі зменшення кількості відвідувачів у наступному 2017 році було проведено найбільше екскурсій за досліджуваній нами період – 2190. Цей феномен потрібно ще вивчати, але, на нашу думку, це пов'язано з тим, що у 2017 р була проведена значна кількість масових культурно-мистецьких заходів, зокрема міжнародних фестивалів. У наступні роки спостерігалось зменшення кількості проведених екскурсій, особливо з початком пандемії у 2020 р. (2018 р. – 1550 екскурсій, 2019 р. – 1827 екскурсій, 2020 р. – лише 728 екскурсій). Проте у 2021 р. бачимо різкий підйом активності екскурсантів – цей показник становив 1769 проведених екскурсій¹⁸.

Важливим показником є співвідношення виставкової та екскурсійної діяльності Івано-Франківського краєзнавчого музею. Насправді кількість проведених виставок у музеї до початку поширення пандемії у 2020 р. мала сталий показник і коливалась у 2014–2019 рр. між 173 і 184 щороку організованих виставок (для порівняння, у 2013 р. організовано 187 виставок). Звичайно, кількість організованих музейних виставок з об'єктивних причин у 2020 і 2021 рр. різко впала і становила відповідно 118 і 109¹⁹.

Рівень якісної роботи Івано-Франківського краєзнавчого музею визначається і внутрішньою фондовою роботою. Тому важливим є врахування складника наповненості музею новими експонатами. Якщо брати до уваги показник наповнення основного фонду Івано-Франківського краєзнавчого музею, то він постійно зростає. Відрадно є те, що, незважаючи на російсько-українську війну та поширення пандемії COVID-19, ця динаміка є позитивною. Порівняно з передвоєнним 2013 р. (114 978 одиниць зберігання) кількість одиниць зберігання основного фонду Івано-Франківського краєзнавчого музею невинно зростає (2014 р. – 115 590, 2015 р. – 116 305, 2016 р. – 117 022, 2017 р. – 117 740, 2018 р. – 118 075, 2019 р. – 118 206, 2020 р. – 118 443, 2021 р. – 118 599 одиниць зберігання)²⁰.

Критерій ефективності роботи Івано-Франківського краєзнавчого музею пізнається і через науково-методичну роботу його працівників. Безумовно, вона пов'язана з публікацією різноманітних за своєю змістовою наповненістю наукових та науково-популярних статей, монографій, збірників,

буклетів, путівників, каталогів тощо. Якщо брати до уваги показник кількості публікацій, то відносно передвоєнного 2013 року спостерігаємо до 2016 р. поступове зростання виходу у світ наукових розвідок музейних працівників. Якщо у 2013 і 2014 рр. вийшло 30 і 41 публікації, то у 2015 і 2016 рр. – аж 102 і 104 публікації відповідно. Певний спад у виданні науково-методичної продукції працівників музею спостерігався у наступні три роки: 2017 р. – 82, 2018 р. – 66 і 2019 р. – 73 публікації. У 2020 і 2021 рр. різко зменшився вихід у світ наукових видань, відповідно вийшли 42 і 49 публікацій. Як бачимо, пандемія істотно вплинула на зменшення виходу у світ наукової і науково-популярної продукції працівників Івано-Франківського краєзнавчого музею²¹.

Про стан музейної галузі на території краю у 2018–2019 рр. яскраво ілюструє довідка про проблеми та перспективи музейної справи в Івано-Франківській області, яка зберігається у поточному архіві управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської обласної державної адміністрації²². У документі вказується, що діяльність музейних закладів області спрямована на реалізацію заходів щодо виконання основних напрямків музейної справи, а саме – науково-дослідної діяльності, культурно-освітньої, експозиційної, фондової, видавничої, реставраційної, пам'яткоохоронної роботи, комплектування музейних зібрань. В області налічувалося 26 музеїв юридичних осіб, з них: 1 – національний, 4 – обласні. Працівники музеїв активно брали участь у всеукраїнських та міжнародних конференціях і форумах, що сприяло популяризації української культури, історії, зокрема музеїв області²³.

Колектив Національного музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття імені Й. Кобринського опрацював тематико-експозиційний план та розробив концепцію експозиції музею родини Шухевичів у с. Тишківці Городенківського району та забезпечив відкриття музею 29 червня 2019 р. У свою чергу Музей мистецтв Прикарпаття в м. Івано-Франківську за підтримки Українського культурного фонду у 2018 р. успішно реалізував проєкт «Творчість Параски Хоми як самобутнє явище українського народного мистецтва», що став важливим кроком на шляху популяризації творчості Параски Хоми²⁴. Його безпосереднім результатом стала можливість представлення 67 творів мисткині із фондозбірки Музею мистецтв Прикарпаття завдяки наданню їм експозиційного вигляду, видання буклетів, листівок і альбомів, присвячених творчості художниці. У рамках проєкту було організовано і проведено виставки в 14 музеях міст і районних центрів Івано-Франківської області і в Музеї мистецтв Прикарпаття, які супроводжувалися лекціями про життєвий і творчий шлях Параски Хоми, розповсюдженням буклетів і листівок серед відвідувачів. Складовою частиною заходів стало проведення 22 майстер-класів з декоративного розпису за мотивами творів мисткині, які завдяки проєкту були безкоштовними для учнівської і студентської молоді²⁵. Заходи у рамках проєкту відвідали понад 4200 осіб²⁶.

Упродовж 2018–2019 рр. розгорнулася масштабна робота щодо ведення фондово-облікової документації згідно з постановою «Про затвердження Положення про музейний фонд України». Проте в окремих музеях області виявилася недостатньою матеріально-технічна база для відповідного оцифрування їхніх паспортів. Також у музеях області для ефективнішого ведення обліку, зберігання, популяризації та репрезентації було розпочато звірення матеріалів науково-допоміжного фонду з фондово-обліковою документацією. Першими музейними установами Івано-Франківщини, які повністю завершили звірку, стали Музей історії міста Коломиї та Музей-садиба Патріарха Київського і всієї Руси-України Володимира²⁷.

Станом на 2019 р., на Івано-Франківщині зареєстровано 208 музеїв, що діють на громадських засадах. У них зберігалось близько 135 тисяч експонатів. Протягом 2018 р. громадські музеї області відвідали понад 140 тис. осіб²⁸.

Аналізуючи «Інформацію про шляхи розвитку музейної справи на Івано-Франківщині (здобутки, проблеми, перспективи) за 2016–2018 рр. і п'ять місяців 2019 р.», підготовлену управлінням культури, національностей та релігій Івано-Франківської обласної державної адміністрації на сесію Івано-Франківської обласної ради²⁹, звернемо увагу на основні здобутки діяльності окремих провідних музеїв Івано-Франківської області.

Згідно з представленими відомостями, вирізняється своєю активною діяльністю Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського у м. Коломиї, який вважається флагманом музейної справи Івано-Франківської області. Так, упродовж звітнього періоду Національний музей та його філії відвідали 423 000 осіб, з них 25 850 іноземних відвідувачів з 50 країн світу; проведено 9 004 екскурсії. Фінансовий дохід музеїв становив 4 741 812 грн. В основний фонд надійшло 2 517 експонатів, з них закуплено 497 предметів на суму 399 825 грн.

Організовано 209 виставок, з них за межами музею 11 та 5 за кордоном (Словаччина, Німеччина, Польща).

Протягом 2016–2018 рр. працівники музею взяли участь у різноманітних проєктах: виставковому проєкті артменеджера та колекціонера мистецтва Павла Гудімова «Тіні забутих предків»; спільному польсько-українському мистецькому проєкті «Звільнити проєкт»; проєкті «Розмаїття традицій Покуття» за підтримки Українського культурного фонду; проєкті «Життя на «нулі», який об'єднав спільною темою творчості десятки воїнів АТО з різних областей нашої країни, волонтерів, громадськість; проєкті «Створення віртуального музею нематеріальної культурної спадщини» (елемент «Традиція гуцульської писанки» внесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України); проєкті «Налагодження міжрегіонального партнерства з Легіоновським повітом Республіки Польща як можливість популяризації історико-культурної спадщини Гуцульщини за межами етнорегіону» (став переможцем Конкурсу ініціатив карпатських громад «Сврорегіон Карпати-Україна»).

Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського здійснює активну міжнародну діяльність, зокрема співпрацює з музейними закладами та громадськими організаціями Польщі, Словаччини, Румунії, Німеччини, з якими укладені угоди про співпрацю. Музей презентує традиційну народну культуру Гуцульщини та Покуття на багатьох міжнародних виставках та фестивалях: виставка писанок «Навколо яйця» у м. Ретінген і м. Фрехен (Німеччина); участь у 25 Міжнародному фестивалі «Карпатська краслиця» в м. Гуменному (Словаччина); фестивалі зимової обрядовості «Мармація 2018» у м. Сегет (Румунія).

За період 2016–2018 рр. працівники музею долучилися до організації та проведення семи міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій: «Обрядовий хліб Коломиїщини» (2016); «Сучасний контент. Музейна галузь. Історія, здобутки та перспективи» (2016); «Синергетична природа культури: наукова рефлексія над взаємодією Ероса та Етоса»; «Рукотворні тканини – реалії сьогодення» (2016); «Іван Франко. Погляд з XXI століття» (2016); «Український феномен Гуцульщини: національний та європейський контексти» (2017); «Мистецтво писанкового розпису – соціокультурний скарб України» (2018); міжнародна конференція, присвячена 100-річчю румунської етнографії на Мараморощині.

За звітний період музеєм було опубліковано три збірники міжнародних наукових конференцій, мистецький альбом «Василь Петрук. Розсіялась пам'ять світами» та перевидано альбом «Музей писанкового розпису». Започатковано видання журналу «Гуцульщина та Покуття», перший номер якого вийшов у світ в 2019 р. Колектив Національного музею надав наукові консультації у виданні книги «Народне мистецтво Карпат» (видавець О. Савчук, м. Харків) та опрацював тематико-експозиційний план і розробив концепцію експозиції музею родини Шухевичів у с. Тишківці Городенківського району.

Музейними працівниками відреставровано 620 творів образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва.

У 2017 р. за високий туристичний рейтинг філія Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського Музей писанкового розпису отримав «Сертифікат про досконалість» – відзнаку від найвідомішого у світі сайту про подорожі «TRIPADVISOR». Згаданий сайт оприлюднює статистику від 500 мільйонів інформаційних джерел світового рейтингу спеціалізованих закладів туристичної сфери³⁰.

Інший провідний музейний заклад – Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби імені С. Бандери та його філії – за звітний період відвідали 159 760 осіб, проведено 2 734 екскурсії. Фінансовий дохід становив 186 530 грн. В основний фонд надійшло 13 277 експонатів, з них закуплено 33 предмети на суму 99 628 грн. Експонувалось 7500 одиниць основного фонду, з них у музеї – 6910 одиниць, поза музеєм – 590 одиниць. Організовано 190 виставок та опубліковано 219 статей.

Одним із найважливіших напрямків практичної діяльності вказаного музею є науково-дослідна робота. На базі музею протягом окресленого періоду проведено дев'ять науково-практичних конференцій.

Музейними працівниками регулярно проводяться дослідження діяльності Легіону Українських Січових Стрільців, ЗУНР, ОУН, УПА та Української дивізії «Галичина». Наукові напрацювання публікувалися у місцевих виданнях та у «Віснику ІФОМВБ ім. С. Бандери». Результатом наукових досліджень став вихід чотирьох монографій.

Важливою ділянкою роботи музею залишається збір спогадів безпосередніх учасників ОУН та УПА. Його результат – на аудіо- та відеоносіях записано понад 180 спогадів, що дозволить в майбутньому створити «Банк Живого Слова». Музейними працівниками розпочато роботу зі створення електронного реєстру учасників національно-визвольної боротьби та пам'ятних знаків на Івано-Франківщині. Станом на 2019 р., до реєстру внесено біографії 5 тис. учасників ОУН та УПА.

Для популяризації історії українського визвольного руху ХХ ст. на базі Івано-Франківського обласного музею визвольної боротьби імені С. Бандери та за його межами активно проводиться освітньо-масова робота, зокрема за звітний період організовано 450 освітньо-масових заходів.

Поряд з Меморіальним комплексом «Дем'янів Лаз» продовжують успішно функціонувати інші філії музею. Так, в Історико-меморіальному музеї імені С. Бандери в с. Старий Угринів Калуського району з успіхом проводились виставки, серед яких: виставка архівних матеріалів судового процесу в м. Карлсруе (Німеччина) над вбивцею Степана Бандери Богданом Сташинським; виставка, присвячена бойовим діям на Сході України; виставка «Станіславів – столиця ЗУНР», присвячена 100-річчю ЗУНР. У Косівському філіалі відкрито ще одну експозиційний залу, де продемонстровано історію українського січового стрілецтва, діяльність молодіжних громадських організацій «Пласт», «Луг», «Каменярі» в 1920–1930-х рр., звернуто увагу на комуністичні репресії на території краю в 1939–1941 рр.³¹.

Івано-Франківський краєзнавчий музей та його філії за період 2016–2018 рр. і п'ять місяців 2019 р. відвідали 422 тис. осіб, проведено 6664 екскурсії. Фінансовий дохід музейної установи становив 1 501 000 грн. До основного фонду надійшло 1830 експонатів, закуплено експонатів на суму 35 872 грн, проведено 626 виставок, з них за межами музею – 18.

Основні напрями діяльності музею склали експозиційна, науково-дослідна та реставраційна роботи. Вагому ланку становили також культурно-освітня, фондова, виставкова та видавнича праця. Відповідно до профілю музею, працівники здійснювали вивчення природи, історії та мистецтва області, проводили етнографічні розвідки, брали участь в археологічних розкопках, долучалися до заходів на пам'яткоохоронну тематику.

Науково-дослідна робота Івано-Франківського краєзнавчого музею стала основою практичної діяльності музею. За звітний період музейний заклад організував і провів низку всеукраїнських і регіональних наукових конференцій: «Дух, що тіло рве до бою» (2016 р.), «Пам'ятки Прикарпаття: стан збереження та популяризації» (2017 р.), «Сучасні акценти музейництва: історія, здобутки, перспективи» (2018 р.) та «Християнство – духовна основа українського народу» (2018 р.).

Музей значну увагу приділяє експозиційній діяльності. Оновлення експозиції відділу історії проводилось у 2016 р. Зокрема повністю змінено розділ «Історія Галицько-Волинського князівства». У 2017 р. завершилась робота над перебудовою експозиційних відділів «Народне мистецтво» та «Побут кін. ХІХ – поч. ХХ ст.». У 2018 р. проведено реекспозиційні роботи у філії історико-краєзнавчого музею у смт Солотвин та оновлено експозиційний відділ природи.

Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша упродовж звітного періоду відвідали 19 479 осіб, проведено 920 екскурсії. Фінансовий дохід музею становив 17 050 грн. В основний фонд надійшло 364 експонати, організовано 69 виставок, опубліковано 58 статей. У 2016 р. у стінах закладу відкрито кімнату-музей академіка Володимира Грабовецького. Працівниками музею організовано і проведено дві всеукраїнські, одну регіональну та дві обласні науково-практичні конференції³².

Станом на грудень 2020 р. фонд історико-меморіального музею Олекси Довбуша налічував 4589 одиниць, з них: 2829 основного фонду, 1760 науково-допоміжного. У трьох експозиційних залах музею експонувалося 800 музейних предметів³³.

В історико-меморіальному музеї Олекси Довбуша активно ведеться наукова і краєзнавча робота. Публікації його працівників можна побачити на шпальтах газет «Галичина», «Рідна земля», «Експрес», «Освіта Прикарпаття», альманаху «Краєзнавець Прикарпаття» та ін. За останні 2018–2020 рр. опубліковано 60 науково-дослідних праць. Працівники музею беруть участь в науково-практичних конференціях та семінарах, присвячених музейній та краєзнавчій тематиці. Щодо видавничої діяльності, то музей видає «Наукові записки музею Олекси Довбуша», збірники матеріалів «Грабовецьких історичних читань», буклети та листівки на опришківську тематику, а також про національно-визвольну боротьбу ХV–ХХ ст. На основі рукописів Володимира Грабовецького видано три томи історії Прикарпаття у 50-ти томах після його смерті. Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша є організатором низки всеукраїнських наукових конференцій: I, II, III «Грабовецькі

історичні читання» (2016, 2018, 2020 рр.), «Василь Баюрак (1722–1754 рр.) – ватажок карпатських опришків»³⁴.

Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша надає допомогу громадським музеям. На його базі проводяться методичні засідання вчителів історії міста та області, заступників директорів з виховної роботи, уроки історії України з теми опришківського руху³⁵.

За цей період часу багатогранною виявилася практична діяльність Музею мистецтв Прикарпаття. Так, музей та його філію відвідали 86 652 особи, проведено 1227 екскурсій. Фінансовий дохід музею становив 622 436 грн. До музейної установи надійшло і прийнято на постійне зберігання 240 творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва (всі подаровано).

Проведено 579 культурно-мистецьких заходів, з них 163 виставки у музеї та 22 за межами. Серед них необхідно виокремити такі: виставка у рамках мистецького проекту Олексія Ковалю «Емалі: Історія. Україна. Світ»; виставка творів Олекси Новаківського та учнів його Мистецької школи (до 95-річчя заснування); виставка у рамках проекту «Порцеляновий ренесанс України»; виставка творів Параски Хоми у рамках проекту «Творчість Параски Хоми як самобутнє явище українського народного мистецтва» (за підтримки Українського культурного фонду); виставка відреставрованих і тих, що потребують реставрації, творів у рамках мистецької акції «Повернуті з небуття». Музей також став учасником соціально-мистецького проекту «Торкаючись – бачу. Великі українці» для людей з вадами зору.

Музей виступив партнером культурно-мистецького проекту «Під зорею Пінзеля. 3D вимір», реалізованого за підтримки Українського культурного фонду у 2018 р. Його завдання полягало у відскануванні і створенні високо-полігональних 3D скульптур оригіналів робіт Іоанна Георга Пінзеля, які зберігаються, зокрема, і в Музеї мистецтв Прикарпаття³⁶.

Метою мистецько-благодійної акції «Подаруй іконі друге життя», що розпочалася у музеї-церкві Зішестя Святого Духа (філії Музею мистецтв Прикарпаття) у 2013 р., було активне залучення громадськості до реалізації культурно-мистецьких заходів, які втілює у життя музей, зокрема шляхом збереження, консервації та реставрації унікальної колекції творів сакрального мистецтва нашого краю. Упродовж 2016 – першої половини 2019 рр., завдяки жертводавцям, меценатам, небайдужим людям, ЗМІ, музейникам, художник-реставратор музею Зеновій Крок відреставрував 20 творів іконопису, сакрального живопису та скульптури, що датуються XVII – XX ст.

Отже, музейні колекції на Івано-Франківщині в умовах російсько-української війни становлять важливу ланку культурної та етнотуристичної галузі. Вони комплексно показують етнографічну й історико-краєзнавчу своєрідність Прикарпаття в «глибокому тилу» та намагаються надалі якісно вести експозиційну, науково-фондову, науково-дослідну, екскурсійну роботу.

¹ Закон України «Про музеї та музейну справу»: станом на 28 лист. 2009 р. [Law of Ukraine «On Museums and museum affairs»: as of November 28 2009], in «Верховна Рада України. – Офіційне видання», Київ, Парламентське видавництво, 2010, 32 с.

² Проект «Музейне коло Прикарпаття». Звіт. Дослідження проблем і перспектив розвитку музеїв в Івано-Франківській області та можливостей їх участі в реалізації проекту [Project «Museum circle of Prykarpattia». Report. Study of the problems and prospects of the development of museums in the Ivano-Frankivsk region and the possibilities of their participation in the implementation of the project], Івано-Франківськ, 2008, с. 3; Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник [Basics of museology, marketing and advertising and information activities of museums. Manual], Івано-Франківськ, Плай, 2005, с. 14-17.

³ Вісник. Офіційне видання Івано-Франківської обласної ради та Івано-Франківської обласної державної адміністрації [Herald. Official publication of Ivano-Frankivsk regional council and Ivano-Frankivsk regional state administration], Івано-Франківськ, 2007, жовтень, 2006, № 3 (80), с. 39.

⁴ Поточний архів управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської обласної державної адміністрації (далі – ПАУКНР ІФОДА), ф. 2 Музейна справа в Івано-Франківській області, оп. 1, спр. 11 Статистичні звіти про діяльність музеїв Івано-Франківської області за 2012 р., 44 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 12 Інформація головного управління статистики в Івано-Франківській області щодо діяльності музеїв Івано-Франківської області у 1992-2014 рр., 2 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 13 Статистичні відомості про діяльність музеїв Івано-Франківської області. 2013-2021 рр., 5 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 14 Статистичні відомості про діяльність Івано-Франківського краєзнавчого музею. 2013-2021 рр., 6 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 15 Довідка про проблеми та перспективи музейної

справи в області. 2019 р., 2 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 16 Інформація про шляхи розвитку музейної справи на Івано-Франківщині (здобутки, проблеми, перспективи) за 2016-2018 рр. і п'ять місяців 2019 р. 2019 р., 11 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 17 Довідка про роботу Історико-меморіального музею Олекси Довбуша. 2020 р., 3 арк.; ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 18 Інформація про музеї та заповідники у межах Івано-Франківської області. 1 січня 2022 р. – 1 серпня 2022 р., 4 арк.

⁵ Музеї Івано-Франківщини. Довідник [Museums of Ivano-Frankivsk region. Directory], Івано-Франківськ, 2016, 128 с.

⁶ Проект «Музейне коло Прикарпаття». Звіт. Дослідження проблем і перспектив розвитку музеїв в Івано-Франківській області та можливостей їх участі в реалізації проекту [Project «Museum circle of Prykarpattia». Report. Study of the problems and prospects of the development of museums in the Ivano-Frankivsk region and the possibilities of their participation in the implementation of the project], Івано-Франківськ, 2008, с. 3.

⁷ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 12 Інформація головного управління статистики в Івано-Франківській області щодо діяльності музеїв Івано-Франківської області у 1992-2014 рр., арк. 1-2.

⁸ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 12 Інформація головного управління статистики в Івано-Франківській області щодо діяльності музеїв Івано-Франківської області у 1992-2014 рр., арк. 2.

⁹ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 11 Статистичні звіти про діяльність музеїв Івано-Франківської області за 2012 р., арк. 6-7.

¹⁰ Г. Брицька, З. Федунків, Музеї Івано-Франківщини: проблеми та перспективи розвитку [Museums of Ivano-Frankivsk region: problems and development prospects], in «Музеї Івано-Франківщини. Довідник», Івано-Франківськ, 2016, с. 7.

¹¹ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 13 Статистичні відомості про діяльність музеїв Івано-Франківської області. 2013–2021 рр., арк. 2.

¹² ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 18 Інформація про музеї та заповідники у межах Івано-Франківської області. 1 січня 2022 р. – 1 серпня 2022 р., арк. 1-4.

¹³ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 13 Статистичні відомості про діяльність музеїв Івано-Франківської області. 2013-2021 рр., арк. 1.

¹⁴ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 13 Статистичні відомості про діяльність музеїв Івано-Франківської області. 2013-2021 рр., арк. 3.

¹⁵ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 13 Статистичні відомості про діяльність музеїв Івано-Франківської області. 2013-2021 рр., арк. 4.

¹⁶ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 13 Статистичні відомості про діяльність музеїв Івано-Франківської області. 2013-2021 рр., арк. 5.

¹⁷ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 14 Статистичні відомості про діяльність Івано-Франківського краєзнавчого музею. 2013-2021 рр., арк. 1.

¹⁸ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 14 Статистичні відомості про діяльність Івано-Франківського краєзнавчого музею. 2013-2021 рр., арк. 3.

¹⁹ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 14 Статистичні відомості про діяльність Івано-Франківського краєзнавчого музею. 2013-2021 рр., арк. 4.

²⁰ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 14 Статистичні відомості про діяльність Івано-Франківського краєзнавчого музею. 2013-2021 рр., арк. 2.

²¹ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 14 Статистичні відомості про діяльність Івано-Франківського краєзнавчого музею. 2013-2021 рр., арк. 5.

²² ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 15 Довідка про проблеми та перспективи музейної справи в області. 2019 р., 2 арк.

²³ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 15 Довідка про проблеми та перспективи музейної справи в області. 2019 р., арк. 1.

²⁴ «Творчість Параски Хоми як самобутнє явище українського народного мистецтва» [«Creativity of Paraska Khoma as an original phenomenon of Ukrainian folk art»], URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f185f7cc1a3d0031e2c6113>

²⁵ Майстер клас з декоративного розпису в музеї В. Касіяна. Снятин. 17.10.2018 р. [Master class on decorative painting in the museum of V. Kasiyan. Snyatyn. 10/17/2018], URL: https://www.youtube.com/watch?v=wEac7HQE0i8&fbclid=IwAR3-XIOgraUxKE_czBFKe0yOYlnDeCxl60TjSfMypsYlkgSu2zMSr79v8o

²⁶ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 15 Довідка про проблеми та перспективи музейної справи в області. 2019 р., арк. 1.

²⁷ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 15 Довідка про проблеми та перспективи музейної справи в області. 2019 р., арк. 1-2.

²⁸ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 15 Довідка про проблеми та перспективи музейної справи в області. 2019 р., арк. 2.

²⁹ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 16 *Інформація про шляхи розвитку музейної справи на Івано-Франківщині (здобутки, проблеми, перспективи) за 2016-2018 рр. і п'ять місяців 2019 р.* 2019 р., 11 арк.

³⁰ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 16 *Інформація про шляхи розвитку музейної справи на Івано-Франківщині (здобутки, проблеми, перспективи) за 2016-2018 рр. і п'ять місяців 2019 р.* 2019 р., арк. 2-3.

³¹ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 16 *Інформація про шляхи розвитку музейної справи на Івано-Франківщині (здобутки, проблеми, перспективи) за 2016-2018 рр. і п'ять місяців 2019 р.* 2019 р., арк. 3-5.

³² ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 16 *Інформація про шляхи розвитку музейної справи на Івано-Франківщині (здобутки, проблеми, перспективи) за 2016-2018 рр. і п'ять місяців 2019 р.* 2019 р., арк. 6.

³³ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 17 *Довідка про роботу Історико-меморіального музею Олекси Довбуша.* 2020 р., арк. 1.

³⁴ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 17 *Довідка про роботу Історико-меморіального музею Олекси Довбуша.* 2020 р., арк. 1-2.

³⁵ ПАУКНР ІФОДА, ф. 2, оп. 1, спр. 17 *Довідка про роботу Історико-меморіального музею Олекси Довбуша.* 2020 р., арк. 2-3.

³⁶ *Під зорею Пінзеля. Барокове мистецтво і строї епохи* [Under the Pinzel star. Baroque art and costumes of the era], URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f242c811702a525233fedd6>; *Під зорею Пінзеля. 3D вимір. Проект національної співпраці* [Under the Pinzel star. 3D dimension. Project of national cooperation], URL: <https://pinzel.com.ua/>

References

1. Brytska H., Fedunkiv Z., *Muzei Ivano-Frankivshchyny: problemy ta perspektyvy rozvytku* [Museums of Ivano-Frankivsk region: problems and development prospects], in «*Muzei Ivano-Frankivshchyny. Dovidnyk*», Ivano-Frankivsk, 2016, s. 7-12.
2. Maister klas z dekoratyvnoho rozplysu v muzei V. Kasiana. Sniatyn. 17.10.2018 r. [Master class on decorative painting in the museum of V. Kasiyan. Sniatyn. 10/17/2018], URL: https://www.youtube.com/watch?v=wEac7HQE0i8&fbclid=IwAR3-XIOgraUxKE_czBFKe0yO1YlnDeCx160TjSfMypsYlkgu2zMSr79v8o
3. *Muzei Ivano-Frankivshchyny. Dovidnyk* [Museums of Ivano-Frankivsk region. Directory], Ivano-Frankivsk, 2016, 128 s.
4. *Osnovy muzeieznavstva, marketynhu ta reklamno-informatsiinoi diialnosti muzeiv. Posibnyk* [Basics of museology, marketing and advertising and information activities of museums. Manual], Ivano-Frankivsk, Plai, 2005, 64 s.
5. *Pid zoreiu Pinzelia. Barokove mystetstvo i stroi epokhy* [Under the Pinzel star. Baroque art and costumes of the era], URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f242c811702a525233fedd6>
6. *Pid zoreiu Pinzelia. 3D vymir. Proekt natsionalnoi spivpratsi* [Under the Pinzel star. 3D dimension. Project of national cooperation], URL: <https://pinzel.com.ua/>
7. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2 Muzeina sprava v Ivano-Frankivskii oblasti, op. 1, spr. 11 Statystychni zvity pro diialnist muzeiv Ivano-Frankivskoi oblasti za 2012 r.*, 44 ark.
8. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 12 Informatsiia holovnoho upravlinnia statystyky v Ivano-Frankivskii oblasti shchodo diialnosti muzeiv Ivano-Frankivskoi oblasti u 1992-2014 rr.*, 2 ark.
9. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 13 Statystychni vidomosti pro diialnist muzeiv Ivano-Frankivskoi oblasti. 2013-2021 rr.*, 5 ark.
10. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 14 Statystychni vidomosti pro diialnist Ivano-Frankivskoho kraieznavchoho muzeiu. 2013-2021 rr.*, 6 ark.
11. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 15 Dovidka pro problemy ta perspektyvy muzeinoi spravy v oblasti. 2019 r.*, 2 ark.
12. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 16 Informatsiia pro shliakhy rozvytku muzeinoi spravy na Ivano-Frankivshchyni (zdobutky, problemy, perspektyvy) za 2016-2018 rr. i piat misiatsiv 2019 r.* 2019 r., 11 ark.
13. *Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnostei ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 17 Dovidka pro robotu Istoryko-memorialnoho muzeiu Oleksy Dovbusha. 2020 r.*, 3 ark.

14. Potochnyi arkhiv upravlinnia kultury, natsionalnosti ta religii Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, f. 2, op. 1, spr. 18 Informatsiia pro muzei ta zapovidnyky u mezhakh Ivano-Frankivskoi oblasti. 1 sichnia 2022 r. – 1 serpnia 2022 r., 4 ark.
15. Proekt «Muzeine kolo Prykarpattia». Zvit. Doslidzhennia problem i perspektyv rozvytku muzeiv v Ivano-Frankivskii oblasti ta mozhlyvosti yikh uchasti v realizatsii proektu [Project «Museum circle of Prykarpattia». Report. Study of the problems and prospects of the development of museums in the Ivano-Frankivsk region and the possibilities of their participation in the implementation of the project], Ivano-Frankivsk, 2008, 52 s.
16. «Tvorchist Parasky Khomy yak samobutnie yavyshe ukrainskoho narodnoho mystetstva» [«Creativity of Paraska Khoma as an original phenomenon of Ukrainian folk art»], URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f185f7cc1a3d0031e2c6113>
17. Visnyk. Ofitsiine vydannia Ivano-Frankivskoi oblasnoi rady ta Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii [Herald. Official publication of Ivano-Frankivsk regional council and Ivano-Frankivsk regional state administration], Ivano-Frankivsk, 2007, zhovten, 2006, № 3 (80), 136 s.
18. Zakon Ukrainy «Pro muzei ta muzeinu spravu»: stanom na 28 lyst. 2009 r. Law of Ukraine «On Museums and museum affairs»: as of November 28 2009], in «Verkhovna Rada Ukrainy. – Ofitsiine vydannia», Kyiv, Parlamentske vydavnytstvo, 2010, 32 s.